

Sundhedsministeriet

Notat

Enhed: FOPS
Sagsbeh.: DEPCFMA
Koordineret med:
Sagsnr.: 2106012
Dok. nr.: 1753218
Dato: 21-05-2021

Notat: Opfølgning på samrådet d. 29. april 2021 om Danskernes Rygevaner

Indledning

Som opfølgning på samrådet d. 29. april 2021 beskriver dette notat mulige fremtidige databrud i undersøgelser på tobaksområdet. Notatet tager udgangspunkt i bidrag fra Sundhedsstyrelsen og Statens Institut for Folkesundhed. Endvidere er der enkelte præciseringer i forhold til, hvad der blev oplyst på samrådet.

Sagsfremstilling

På samrådet d. 29. april 2021 om Danskernes Rygevaner blev det aftalt, at Sundhedsudvalget ville få en tilbagemelding i forhold til mulige fremtidige databrud i undersøgelser på tobaksområdet.

I den forbindelse har Sundhedsstyrelsen udarbejdet en beskrivelse i forhold til Danskernes Rygevaner, Den Nationale Sundhedsprofil, Skolebørnsundersøgelsen og European Study on Drugs and Alcohol, som jeg kan henvise til:

"Danskernes Rygevaner

Med henblik på at sikre høj datakvalitet, sammenlignelighed og repræsentativitet, er det Sundhedsstyrelsens hensigt at bibeholde den metode, der blev introduceret i forbindelse med gennemførelsen af Danskernes Rygevaner 2019. Det kan oplyses, at Sundhedsstyrelsen ikke har planer om at gennemføre en ny undersøgelse i 2021, men planlægger i udgangspunktet at gennemføre undersøgelsen hvert andet år, således at den næste undersøgelse bliver i 2022 med offentliggørelse i 2023. Dette skyldes, at det er en omkostningsfuld undersøgelse at gennemføre, og at der desuden gennemføres en række andre undersøgelser for 2021. I 2021 kommer der bl.a. prævalensdata fra SRØG og Den Nationale Sundhedsprofil 2021¹.

Spørgerammen for undersøgelsen på Danskernes rygevaner² har ikke været ens alle år siden 1994, men har løbende undergået forskellige justeringer, fx ift. svarkategorier og filtrering. Endvidere er dataindsamlingen gennem tiden blevet gennemført af forskellige analysebureauer. Der er dog sjældent lavet ændringer i metoden og spørgeskemaet, der har medført, at data ikke kan sammenlignes.

Danskernes Rygevaner har indtil nu været gennemført og medfinansieret i et partnerskab med Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Lungeforeningen. Beslutninger vedrørende undersøgelsen sker derfor i det partnerskab.

Den Nationale Sundhedsprofil

Aftalen om den nationale sundhedsprofil blev indgået i januar 2009, og den første undersøgelse blev gennemført i 2010 og skulle herefter gennemføres hvert fjerde år. Det blev besluttet, at den følgende undersøgelse skulle gennemføres i 2013 og offentliggøres i 2014, så resultaterne kunne indgå i de nye kommunaludvalgs arbejde med sundhed.³ Den Nationale Sundhedsprofil er gennemført i 2010, 2013, 2017 og 2021 (med offentliggørelse foråret 2022)

I Det koordinerende udvalg for sundhedsprofiler er fastlagt kriterier for ændringer i det nationale spørgeskema til sundhedsprofilen. Kriterierne omhandler Relevans, Brugbarhed og Tidsserier (sammenlignelighed over tid).

¹ Der offentliggøres i foråret 2022

² For yderligere vedrørende tidligere ændringer Danskernes Rygevaner se Sundhedsstyrelsens udviklingsrapport på Danskernes Rygevaner 1994-2017.

³ Kilde: aftalen af 23. januar 2009 og forordet til rapporten fra 2010

Ved revision af spørgsmål bør fordele ved at foretage ændringer afvejes mod ulemperne ved, at der opstår databrud. Ændringer har været begrundet i forskellige forhold, herunder blandt andet:

- Ønsket om at tilpasse spørgsmål til udviklingen i samfundet
- Kritik af validiteten af specifikke spørgsmål
- Ønsket om at udelade spørgsmål, der kun har fundet ringe anvendelse
- Ønsket om at kunne monitorere andre mål, end det er muligt med de eksisterende spørgsmål

Det koordinerende udvalg sammensættes af følgende medlemmer:

- 1 medlem udpeget af Sundhedsstyrelsen (formand)
- 1 medlem udpeget af Statens Institut for Folkesundhed
- 1 medlem udpeget af Sundhedsministeriet
- 6 medlemmer udpeget af Danske Regioner. Hver af de 5 regioner udpeger selv hvert ét medlem, og Danske regioner udpeger ét medlem fra Danske Regioner
- 6 medlemmer udpeget af KL. Der udpeges 5 medlemmer fra kommunerne og ét medlem fra KL

Der er nedsat en metodegruppe under det koordinerende udvalg, som er sammensat af

- 1 medlem udpeget af Sundhedsstyrelsen
- 2 medlemmer udpeget af Statens Institut for Folkesundhed
- 10 medlemmer udpeget af Danske Regioner. Hver region udpeger selv to medlemmer

Metodegruppen behandler forslag til ændringer af spørgeskemaet, og laver en indstillingen til det koordinerende udvalg, som herefter træffer den endelige beslutning. I metodegruppens indstilling til det koordinerende udvalg om specifikke ændringer i spørgeskemaet bør det fremgå, hvorvidt indstillingen bygger på konsensus. Såfremt der ikke er tale om konsensus, redegøres der i indstillingen for eventuelle uenigheder.

Spørgsmålene om rygning er de samme i de tre undersøgelser og gentaget i 2021.

Beslutninger vedrørende sundhedsprofilen træffes således i et partnerskab.

Skolebørnsundersøgelsen (HBSC)

Skolebørnsundersøgelsen blev gennemført første gang i Danmark i 1984 og er efterfølgende blevet gennemført systematisk hver fjerde år (1984, 1988, 1991, 1994, 1998, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018). Næste dataindsamling foregår i 2022. Data indsamles desuden i mere end 50 europæiske og nordamerikanske lande, så danske skoleelevers sundhed kan ses både over tid og i et internationalt perspektiv. Skolebørnsundersøgelsen baseres på repræsentative udsnit af skoleelever i femte, syvende og niende klasse. Der foreligger et standardiseret spørgeskema som anvendes ved hver runde og i hvert lande for at skabe sammenlignelighed over tid og landegrænser. Dvs. alle lande følger de samme krav om sampling, studiepopulation, dataindsamling, oprensning og klargøring af data mv. Der gennemføres løbende omhyggelige valideringsundersøgelser af det anvendte spørgeskema.

Den næste Skolebørnsundersøgelse (2022) er finansieret af Puljen til Sundhedsfremme og Sygdomsforebyggelse 2021, med betinget tilsagn for 2022-2023. Et betinget tilsagn betyder, at endelig tildeling afhænger i hhv. 2022 og 2023 afhænger for de to år (respektive) af finanslovsaftalen, at Statens Institut for Folkesundhed genansøger om midler til projektet, Sundhedsstyrelsens faglige vurdering af projektet samt godkendelse fra sundhedsministeren af puljens udmøntning.

European Study on Drugs and Alcohol (ESPAD)

ESPAD undersøgelsen blev første gang gennemført i 1995 og derefter hvert fjerde år. Danmark har gennemført undersøgelsen i alle år (dvs. 1995, 1999, 2003, 2007, 2011, 2015 og 2019). SIF gennemførte undersøgelsen for første gang i 2019. Tidligere var det Institut for Folkesundhedsvidenskab ved Aarhus Universitet der gennemførte undersøgelsen i Danmark. Den næste undersøgelse er planlagt at gennemføres i 2024. Det standardiserede spørgeskema består af kernespørgsmål, som er udviklet i det internationale ESPAD-netværk, og som bliver stillet i alle deltagende lande. Størstedelen af kernespørgsmålene fastholdes

fra undersøgelse til undersøgelse. Den danske undersøgelse følger kravene omkring sampling, studiepopulation, dataindsamling, oprensning og brug af data samt publicering som angivet i den internationale forskningsprotokol for ESPAD.

ESPAD 2019 blev finansieret af midler fra Rammeaftalen, der indgås mellem Sundhedsministeriet og SDU (SIF), og som omfatter forskningsbaseret myndighedsbetjening, udført af SIF, af ministeriet i henhold til finanslovens § 16.33.01. SDU (SIF) fremsender senest den 1. april hvert år en samlet afrapportering til Sundhedsministeriet. Hvorvidt den næste ESPAD undersøgelse ligeledes finansieres af Rammeaftalen, og hvilke krav der sættes til gennemførelsen, sammenlignelighed afgøres i forhandlinger om finansiering.

Generelle betragtninger vedrørende national monitorering

For alle nævnte undersøgelser gælder, at både Sundhedsstyrelsen og Statens Institut for Folkesundhed gør, hvad vi kan for at sikre en kontinuitet i data, som muliggør videreførelse af centrale tidsserier fra de allerede gennemførte nationale monitoreringsundersøgelser. Dette gøres ved at sikre ensartethed af undersøgelses indhold og udformning. Det skal imidlertid bemærkes, at brugbarhed og relevans af den indsamlede viden også skal tages i betragtning i ønsket om at sikre høj datakvaliteten til brug for forskning og monitorering af danskernes sundhed.

Som nævnt under afsnittet vedrørende sundhedsprofilen skal der tages hensyn til en række faktorer, ud over sammenlignelighed, i planlægningen af en national monitorering:

- Ønsket om at tilpasse spørgsmål til udviklingen i samfundet
- Kritik af validiteten af specifikke spørgsmål
- Ønsket om at udelade spørgsmål, der kun har fundet ringe anvendelse
- Ønsket om at kunne monitorere andre mål, end det er muligt med de eksisterende spørgsmål

På tobaksområdet gælder det eksempelvis også, at tobaks- og e-cigaretindustrien løbende sender nye tobaks- og nikotinprodukter på markedet, der særligt tiltrækker børn og unge. Det kan derfor være nødvendigt at justere på en undersøgelse, således at en sådan ændring i markedet samt børns og unges brug af tobaks- og nikotinprodukter opfanges snarest muligt.

Herudover gælder det for Danskernes Rygevaner, at Sundhedsstyrelsen med jævne mellemrum skal sende opgaven i udbud eller indhente tilbud. Dette betyder, at gennemførelse, kontinuitet mv. i undersøgelsen ligeledes afhænger af, at en eller flere eksterne leverandører vælger at byde ind på opgaven, og at Sundhedsstyrelsen vurderer, at en given ekstern leverandør, der har indsendt et tilbud, er i stand til at løfte opgaven på tilfredsstillende vis samt med en metode, der bedst muligt sikrer bl.a. sammenlignelighed.”

Statens Institut for Folkesundhed har udarbejdet en beskrivelse for så vidt angår undersøgelsen §RØG, som jeg kan henvise til:

”RØG - en undersøgelse om tobak, adfærd og regler

RØG er en spørgeskemaundersøgelse blandt 15-29-årige i Danmark. RØG blev gennemført første gang i begyndelsen af 2020, inden den nye tobakslovgivning trådte i kraft. Første opfølgende måling er gennemført i begyndelsen af 2021. Der er planlagt opfølgende målinger en gang årligt i oktober i perioden 2021- 2025. Dvs. næste indsamling er i oktober 2021.

Spørgeskemaet til RØG består af en række faste kernespørgsmål. Disse er baseret på spørgsmål fra andre nationale og internationale undersøgelser. Således tilstræbes at sikre ensartethed af undersøgelses indhold. Det skal imidlertid bemærkes at brugbarhed og relevans af den indsamlede viden også skal tages i betragtning. Derfor kan der ved hver måling tilføjes spørgsmål, som er relevante for udviklingen på tobaksområdet på det pågældende tidspunkt. Således tilstræbes at spørgerammen hele tiden er tidsrelevant og følger eksempelvis tilgangen af nye produkter på markedet.

RØG er finansieret af TrykFonden. Der skal søges om midler til gennemførelse af undersøgelsen, såfremt det ønskes at denne skal fortsætte efter 2025.”

Præciseringer

På samrådet blev det oplyst, at Sundhedsministeriet d. 20. maj 2020 fik tilsendt den endelige delrapport 1 for Danskernes Rygevaner 2019 samt den tilhørende pressemeddelelse på et spørgsmål om, hvornår ministeren blev gjort opmærksom på resultaterne af undersøgelsen. Dette er korrekt. For fuldstændighedens skyld kan det dog oplyses, at Sundhedsministeriets departement d. 11. marts 2020 fra Sundhedsstyrelsen fik tilsendt et tidligt udkast til pressemeddelelse med en orientering om, at pressemeddelelsen var til kommentering hos samarbejdspartnerne og efterfølgende skulle gennemgås af Sundhedsstyrelsens Presse. Sundhedsstyrelsen påpegede derfor, at pressemeddelelsen formentlig ville undergå nogle ændringer.

Af udkast til pressemeddelelsen fremgik bl.a. prævalensen for daglig og lejlighedsvis rygning. Dette er også oplysninger, som indgår i den endelige pressemeddelelse, der blev offentliggjort d. 28. maj 2020 på Sundhedsstyrelsens hjemmeside. I lighed med den endelige pressemeddelelse fremgik ikke oplysninger om udviklingen i forhold til tidligere år.

Endvidere kan det præciseres, at resultater/nøgletal fra Danskernes Rygevaner i flere år er blevet offentliggjort tidligt i januar – ikke den 1. januar som oplyst på samrådet.